

Hilma Piilonen

ELÄMÄÄ NIVELVAIHEESSA
Yksin Suomeen pakolaisnuorena tulleiden kokemuksia jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheesta Jyväskylässä

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2020

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Hilma Piilonen	Yhteisöpedagogi (AMK)	Marraskuu 2020
Opinnäytetyön nimi ELÄMÄÄ NIVELVAIHEESSA Yksin Suomeen pakolaisnuorena tulleiden kokemuksia jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheesta Jyväskylässä.		36 sivua 3 liitesivua
Toimeksiantaja Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut		
Ohjaaja Sirpa Räikkönen		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yksintulleiden pakolaisnuorten kokemuksia kotoutumisen edistämisen lain mukaisen jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheesta Jyväskylässä. Tavoitteena oli selvittää, minkälaisia tunteita jälkihuollon päättyminen synnytti, miten paljon tietoa peruspalveluista osallistujilla on, miten tuen tarve näytetään ja mitä kehitettävää nivelvaiheessa osallistujien mielestä on. Erityisesti omakohtaisten kokemusten ja tuntemusten esille tuonti oli tavoitteena.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teema-haastattelua ja aineistonanalyysimenetelmänä sisällönanalyysyä. Haastattelut tehtiin Skype-sovelluksen kautta videopuheluna ja puhelut tallennettiin. Tutkimukseen osallistuneet ovat tulleet Suomeen ilman huoltajaa alle 18-vuotiaina ja heidän jälkihuoltonsa päättyi alle kuukausi ennen haastatteluiden tekemistä. Tutkimukseen osallistui kolme henkilöä, joista kaikki olivat tutkimushetkellä 21-vuotiaita miehiä, ja he olivat tulleet Suomeen vuonna 2015.</p> <p>Haastatteluista saatujen tulosten perusteella jälkihuollon päättyminen herättää pääasiassa neutraaleja tuntemuksia, sillä kaksi kolmesta haastateltavasta sanoi jo tehneensä kaikki asiat itsenäisesti useamman vuoden ajan. Jyväskylässä saatavilla olevat palvelut ovat hyvin haastateltavien tiedossa ja he tietävät, mistä kysyä neuvoa, jos he sitä kokevat tarvitsevänsä. Tuen tarvetta esiintyy suomen kielen lukemiseen liittyvissä asioissa. Esimerkiksi lu-kiessa virallisia dokumentteja tai muuten vaikeaa tekstiä, apua koetaan vielä tarvittavan. Kehitysehdotukset jäivät loppujen lopuksi vähäisiksi, ainoa kehitysehdotus liittyy jälkihuol-lon ikärajan nostamiseen 21-vuotiaasta 25-vuoteen. Kyseinen ehdotus toteutuu uuden laki-sityksen myötä vuoden 2020 aikana.</p> <p>Opinnäytetyö antaa uuden näkökulman nivelvaiheeseen liittyen, sillä aiemmin ei ole paljoa tutkittu yksintulleiden pakolaisnuorten henkilökohtaisia kokemuksia aiheesta. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelujen toiminnassa.</p>		
Asiasanat kotoutuminen, kotouttaminen, yksintulleet pakolaislapset, jälkihuolto, peruspalvelut		

Author	Degree	Time
Hilma Piilonen	Bachelor of Humanities	November 2020
Thesis title LIFE IN THE TRANSITION PHASE Unaccompanied asylum seeking minors' experiences of the transition phase between ending the aftercare and moving to basic services in Jyväskylä.		36 pages 3 pages of appendices
Commissioned by Jyväskylä city's integration services		
Supervisor Sirpa Räikkönen		
Abstract <p>The objective of the thesis was to examine unaccompanied asylum seeking minors' experiences of the transition phase between ending the aftercare and moving to the basic services in Jyväskylä.</p> <p>The thesis was made as a qualitative study and thematic interviews were used as the data collection method. The interviews were made as video calls on Skype and the calls were recorded. The material was analyzed by means of content analysis. The participants of the study had come to Finland when they were under 18 years old in the year 2015. At the time of the study, all of them were 21 years old and they were all men. Their aftercare had ended less than a month before the interviews were made and they were in the transition phase.</p> <p>Based on the results obtained from the interviews, ending the aftercare aroused mostly neutral feelings. Two out of three participants told that they had already been doing everything independently for many years. The participants were aware of the services available in Jyväskylä and they knew where to get support if it is needed. The need for support appeared mostly in situations where they had to read something in Finnish. For example, if there were some official documents to read which included difficult words, help was still needed. The only development idea created in this thesis for improving the transition phase is to raise the aftercare's ending age from 21 to 25 years and this idea will be implemented during the year 2020 as the Finnish parliament has accepted the amendment to the law.</p> <p>The thesis gives a new perspective on the transition phase. There have not been any previous studies on unaccompanied asylum seeking minors' personal experiences of the topic. Jyväskylä city's integration services will be able to use the results for developing their operations related to the transition phase and aftercare.</p>		
Keywords integration, after care, unaccompanied asylum seeker minors		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Käsitteet	6
2.2	Ilmiön kuvaus	8
2.3	Aiemmat tutkimukset	11
3	JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN KOTOUTUMISPALVELUT	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
4.1	Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset.....	14
4.2	Tutkimusote.....	15
4.3	Aineistonkeruumenetelmä.....	16
4.4	Aineiston analyysimenetelmä.....	18
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	19
5.1	Tuntemukset jälkihuollon päättymisestä.....	19
5.2	Tuen tarve ja tuen saaminen nivelvaiheessa	20
5.3	Tieto Jyväskylän peruspalveluista.....	21
5.4	Psyykkinen prosessi.....	24
5.5	Kehitysehdotukset nivelvaiheen parantamiseksi	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	27
6.1	Tulosten tiivistys.....	27
6.2	Pohdinta.....	28
6.3	Tutkimuksen luotettavuus.....	31
6.4	Jatkotutkimusehdotukset.....	32
	LÄHTEET	33

LIITTEET

Liite1. Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on kotoutumista edistävän lain mukaisen jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen väliseen nivelvaiheeseen liittyvät kokemukset. Tavoitteenani on kartoittaa alaikäisenä yksin Suomeen tulleiden pakolaisnuorten kokemuksia kyseisestä nivelvaiheesta.

Opinnäytetyö liittyy olennaisesti yhteisöpedagogin työhön, sillä yhteisöpedagogina on mahdollista työskennellä organisaatiossa, joka on osana kotoutumisprosessin eri palvelujen järjestämisessä. Muutenkin itseäni kiinnostaa monikulttuurisuus ja kulttuurien kohtaaminen eri taustoista tulevien ihmisten kautta. Haluan myös tulevaisuudessa työllistyä johonkin paikkaan missä monikulttuurista työtä tehdään. Tein harjoittelun Monikulttuurikeskus Gloriassa Jyväskylässä ja siellä ollessani heräsi ajatus tutkia kotoutumisprosessin jotakin vaihetta tarkemmin opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyön tilaajaksi valikoituneessa Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluissa koettiin myös kiinnostusta aiheeseen ja päädyttiin yhdessä lopullisen opinnäytetyöni aiheen valintaan. Pakolaisnuorten kokemuksia ja tunteita jälkihuollon päättymisestä ei ole kotoutumispalveluiden mukaan paljoa nostettu esille aiemmin ainakaan Jyväskylässä. Aihe kiinnostaa itseäni, mutta myös tilaajalleni aihe on mielenkiintoinen ja hyödyllinen. Pakolaisnuoret ovat niitä, jotka ovat käyneet prosessin läpi ja heidän kokemusten esille tuonnin kautta mahdollisiin epäkohtiin pystytään puuttumaan tulevaisuudessa.

Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluita pystytään kehittämään tutkimustulosten perusteella tarvittaessa. Tulosten kautta tutkimuksen hetkellä jälkihuollon prosessin alussa tai keskivaiheilla olevat voisivat saada paremman kokemuksen nivelvaiheesta. Opinnäytetyö on ajankohtainen, sillä Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut on nostanut nuorten tilanteen ja nuorille suunnatut palvelut esille vuoden 2020 aikana enemmän. Opinnäytetyöni on hyvä lisä tähän aiheeseen liittyen. Tuloksien avulla pystytään kiinnittämään oikeisiin asioihin huomiota ja kehittämään niitä tarvittaessa.

Tutkimukseen osallistuvat pakolaisnuoret ovat jo käyneet läpi kotoutumisprosessin sekä jälkihuollon. Iältään he ovat 21-vuotiaita. Tutkimuksen hetkellä heidän jälkihuoltonsa päättymisestä on alle kuukausi, ja he ovat nivelvaiheessa siirtymässä peruspalveluiden piiriin.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus ja se toteutettiin teemahaastatteluiden avulla kesän 2020 aikana. Haastattelut tehtiin Skype-sovelluksen välityksellä videopuheluin. Haastatteluista saatujen tietojen perusteella jaan tulokset kuuteen teemaan. Näitä teemoja ovat: tuntemukset nivelvaiheesta, jälkihuollon asiakkuuden päättäminen, psyykkisen prosessin miettiminen, tuen tarve nivelvaiheessa, tieto Jyväskylän peruspalveluista ja kehittämissuositukset nivelvaiheeseen liittyen. Kyseisten haastatteluteemojen perusteella sain paljon materiaalia, mikä toimii opinnäytetyön tuloksina ja vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Käsitteet

Kotouttaminen

Kotouttamisella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan Jyväskylän kotouttamissuunnitelman (s.a., 6) mukaista määritelmää, joka määrittelee kotouttamisen olevan maahanmuuttajan kotoutumisen edistämistä monialaisena yhteistyönä viranomaisten, järjestöjen, kansalaisten sekä yhteisöjen välillä. Kotoutumisen edistäminen myös erilaisilla toimenpiteillä ja palveluilla on osa kotouttamista. Jokaisen kunnan on laadittava kotoutumisen edistämisen lain mukaan (30.12.2010/1386, 32.–34. §) yksin tai yhdessä toisen kunnan kanssa kotouttamisohjelma, joka tarkistetaan neljän vuoden välein. Myös valtio tekee kotouttamisohjelman, jonka tekemisestä on vastuussa työ- ja elinkeinoministeriö. Kuitenkin myös muut ministeriöt ovat mukana suunnittelemassa neljän vuoden välein laadittavaa kotouttamisohjelmaa valtiolle (Laki kotoutumisen edistämisestä 32.—34. §.) "Kunta laatii kotouttamisohjelman yhteistyössä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten sekä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Ohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa." (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, 7. §.)

Kotoutuminen

Kotoutumisella tarkoitetaan kotoutumisen edistämisen laissa (3. §) maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä.

Jälkihuolto

Lastensuojelulain (13.4.2007/417, 75. —76. §) mukaan kunnan on järjestettävä jälkihuolto lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin perustuvan asiakassuunnitelman huomioon ottaen. Lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiin tulee tukea. Tukea tulee tarjota myös lapsen tai nuoren hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa oleva henkilö. Jälkihuollon järjestämisestä vastaa sosiaalihuollon toimielin ja kunnan vastuu jälkihuollon järjestämisestä päättyy viiden vuoden päästä siitä, kun lastensuojelun asiakkuus päättyy, kuitenkin viimeistään 25-vuotiaana. Jälkihuoltoon osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista ja hän osallistuu siihen, jos kokee vielä tarvitsevansa tukea itsenäistymisessään. Kun henkilö tulee alaikäisenä yksin Suomeen hän, automaattisesti siirtyy lastensuojelun piiriin, vaikka prosessi ei ole aivan samanlainen kuin huostaanottilanteessa. (Lastensuojelulaki 75.—76. §.)

Yksin tulleet pakolaislapset

"Käytännössä yksinolevaksi alaikäiseksi maahantulijaksi katsotaan henkilö, joka kertoo olevansa alle 18-vuotias, ja joka saapuu maahan joko täysin yksin, tai sellaisen henkilön seurassa, joka ei ole hänen vanhempansa tai huoltajansa" (European Migration Network 2009, 8). Maahan saapuessaan lapselle määrätään edustaja, joka ajaa lapsen etuja ja huolehtii kaiken menevän lain mukaan. Lapsi on lastensuojelulain (6. §) määritelmän mukaan alle 18-vuotias henkilö ja nuori 18–24-vuotias. Yksin tulleet pakolaislapset ovat lapsia, jotka ovat tulleet Suomeen ilman huoltajaa pakolaisena. Opinnäytetyössä käytän edellä olevan määritelmän mukaista käsitteistöä ja sen takia käytän pääasi-

assa käsitettä nuori, kun kyse on henkilöstä, joka on tullut Suomeen alaikäisenä, mutta on tutkimushetkellä yli 18-vuotias. Nuoren käsite on työssäni enemmän käytetty, sillä tutkimukseen osallistujat ovat tutkimushetkellä yli 18-vuotiaita.

Peruspalvelut

Peruspalveluilla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan niitä julkisia palveluita, joiden käyttöön on oikeus kaikilla suomalaisilla. Peruspalvelujen katsotaan liittyvän kansalaisten perusoikeuksiin eli perustuslaissa säädettyihin yksilön oikeuksiin. Näitä palveluja ovat esimerkiksi päiväkotit, peruskoulu, terveyskeskus ja kirjasto. Taho, joka valvoo peruspalveluiden toteutumisessa kunnissa, on valtio ja se on asettanut peruspalveluiden järjestämisen vastuun kunnille. (Manni 2014, 1.)

2.2 Ilmiön kuvaus

Tässä opinnäytetyössä käsiteltävä ilmiö on kotoutuminen ja edellä on avattu jo käsitettä hieman. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan (s.a.) kotouttamisen tavoitteena on, että maahanmuuttaja omaksuu yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tärkeää on myös huolehtia siitä, että uuteen kulttuuriin tutustuessaan maahanmuuttajaa tuetaan oman kulttuurinsa ja kielensä ylläpitämisessä. Parhaiten kotoutuminen onnistuu Alitolppa-Niitamon & Säävälän (2013, 7) mukaan yhteiskunnassa, jossa viranomaiset, poliittiset päättäjät ja valtaväestö luovat edellytykset maahan muuttaneille toimia tasa-arvoisesti yhteiskunnassa. Toisin sanoen suomalaisten ja koko yhteiskunnan tulee sopeutua maahanmuuttajien tulon osaksi yhteiskuntaa, jotta kotoutuminen toimisi parhaalla tavalla. Se edellyttää sitä, että valtaväestö antaa tilaa erilaisuudelle. Kotoutuneet maahanmuuttajat kuitenkin osallistuvat työelämäänsä ja muuhun kansalaistoimintaan, osaavat paikallista kieltä, heillä on suhteita valtaväestön ihmisiin ja he arvostavat omaa kulttuuritaustaansa. (mts. 2013, 7.)

Sana kotoutuminen on vakiintumassa suomenkieliseksi vastineeksi englanninkieliselle sanalle integration. Osassa kotoutumista käsitteleviä tekstejä käytetään sanaa integraatio tai sopeutuminen. Kotoutuminen sanana on vuonna 1999 lakitekstiin an-

nettu suositus. Tuolloin uudistettiin laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Sanan kotoutuminen käyttöönottoa puolsi se, että se on uusi ilmaus ja sanana neutraali. (Vistbacka 2015, 2.)

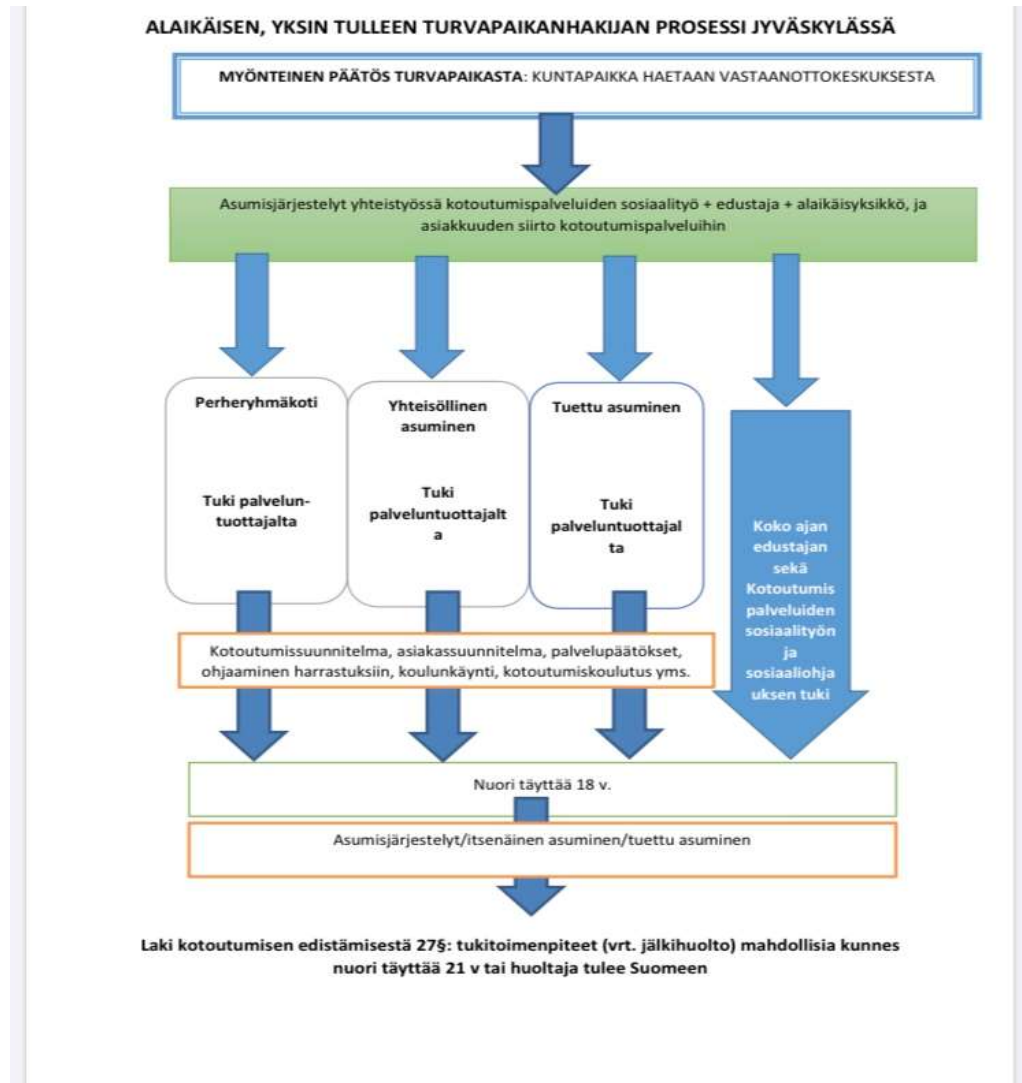
Tutkimukseen osallistujat ovat käyneet läpi kotoutumisprosessin ja jälkihuolto kuuluu vielä siihen. Kotoutuminen jatkuu myös varsinaisen prosessin läpikäynnin jälkeen ja ajan kuluessa henkilö kotoutuu paremmin yhteiskuntaan. Tämän takia kotoutuminen toimii ilmiönä tässä tutkimuksessa. Kotoutumisprosessin loppumisen jälkeen osallistujien täytyy tehdä asioita itsenäisemmin, eikä heillä ole määrätyn väliajoin tapaamista kotoutumispalveluiden työntekijän kanssa. Jälkihuollon loppumiseen asti osallistujat tapasivat jälkihuollon viimeisinä vuosina oman sosiaalityöntekijänsä 1–3 kertaa vuodessa ja tarvittaessa useammin.

Kotoutumisprosessi

Tämän luvun kuvaus kotoutumisprosessin etenemisestä Jyväskylässä perustuu Jyväskylän kaupungin kotouttamissuunnitelmaan vuosille 2017-2020 (s.a., 7-8, 16-17). Jokaisen maahanmuuttajan kotoutumisprosessiin kuuluu eri asioita, jotka vaihtelevat yksilöllisesti. Kuitenkin jokaisen yksin tulleella pakolaislapsella kotoutumisprosessiin kuuluu myös samanlaisia osioita, jotka liittyvät lain määrittelemiin palveluihin.

Prosessi alkaa aina siitä, että turvapaikanhakija saa myönteisen päätöksen turvapaikasta. Seuraava vaihe on asumisjärjestelyjen sopiminen yhdessä kotoutumispalveluiden sosiaalityöntekijän ja lapsen edustajan kanssa. Tämän jälkeen nuori ohjataan hänelle sopivaan asumispaikkaan, jonka jälkeen tehdään kotoutumissuunnitelma sekä muut olennaiset suunnitelmat esimerkiksi koulunkäynnistä. Kaikkien vaiheiden ohella kulkee tukena nuoren oma sosiaalityöntekijä sekä edustaja. Nuoren täyttäessä 18 vuotta mietitään uudelleen asumisjärjestelyjä, nuori joko asuu itsenäisesti tai tuetusti. Tutkimuksen tekoheikellä jälkihuollon palveluiden loppumisen ikäraja on 21 vuotta ja kaikki tutkimukseen osallistujat valittiin kyseisen määritelmää käyttäen. Kuitenkin vuoden 2020 neljännen talousarvion hyväksymisestä ja vahvistamisesta eteenpäin eduskunta hyväksynnällä kotoutumisen edistämisen lain 27. § muutettiin siten,

että jälkihuollon tukipalveluita on mahdollista saada 25 ikävuoteen saakka (Eduskunta 2020.) Kuvassa 1 on havainnollistettu alaikäisen yksin tulleen turvapaikanhakijan kotoutumisprosessi.

Kuva 1. Alaikäisen yksin tulleen turvapaikanhakijan kotoutumisprosessi (Jyväskylän kotouttamisohjelma 2017-2020 s.a., 17)

Kyseinen prosessin etenemistapa koskee yksintulleita pakolaislapsia, täysi-ikäisellä turvapaikanhakijalla prosessi on erilainen. Tutkimuksen hetkellä haastateltavat ovat täysi-ikäisiä, mutta kaikki heistä ovat tulleet Suomeen alaikäisenä. Tämän takia nostin esille alaikäisen turvapaikanhakijan prosessin, sillä tutkimukseen osallistuvat ovat kaikki läpikäyneet sen täysi-ikäisen kotoutumisprosessin sijaan ja ovat nyt prosessin lopussa.

2.3 Aiemmat tutkimukset

Yksin tulleiden pakolaisnuorten kokemuksista jälkihuollon ja peruspalveluiden nivelvaiheesta ei ole tehty montaa tutkimusta. Suurin osa sekä kansainvälisistä että Suomessa tehdyistä tutkimuksista koskee yksin tulleiden kokemuksia jälkihuollosta, mutta ei nivelvaiheesta. Jälkihuoltoon liittyviä tutkimuksia on tehty myös työntekijöiden näkökulmasta. Osa tutkimuksista on tehty myös liittyen niihin palveluihin, joita yksin maahan tulleelle on tarjolla. Kyseiseen aiheeseen liittyvät tutkimukset ovat pääasiassa kansainvälisiä ja ne on tehty muualla kuin Suomessa.

Muista aiheista liittyen yksin tulleisiin pakolaislapsiin on tehty useampia tutkimuksia, mutta ne keskittyvät pääasiassa muihin aiheisiin kuin jälkihuoltoon. Esimerkiksi moni tutkimus on tehty koskien yksintulleiden pakolaisnuorten kokemuksia sekä tuntemuksia yksin vieraassa kulttuurissa ja ympäristössä asumisesta. Osa tutkimuksista on tehty viime vuosina, mutta osa on tehty jo useampi vuosi sitten. Seuraavaksi nostan esiin muutamien tutkimusten tuloksia, jotka toimivat opinnäytetyöni pohjana. Yksin tulleiden pakolaisnuorten nivelvaiheen kokemuksista tehtyjen tutkimusten vähyyden vuoksi esille nostamani tutkimukset koskevat jälkihuoltoa ja muita edellä mainitsemiani aiheita nivelvaiheen sijaan.

Maahanmuuttajanuorten kokemuksista liittyen jälkihuoltoon on saatu monenlaisia tuloksia. Kuitenkin useimmissa tutkimuksissa nousee esille yksi asia, joka vaikuttaa paljon niin kotoutumisen kuin jälkihuollon sujuvuuteen ja se on kielen oppiminen. Kielen oppiminen koetaan yleisesti ongelmallisena, mutta tärkeänä asiana ja sen kanssa tarvitaan paljon apua. Esimerkiksi Huoltosikka Oy:n järjestämää jälkihuoltoa tutkiessa tutkimukseen osallistujat nostivat esille kielen oppimisen arkea tukevana asiana (Kekkonen & Nurmi 2018, 29). Myös Heinikosken tekemässä (2018, 51) pakolaisnuorten kokemuksia kotoutumisprosessista kartoittaneessa tutkimuksessa haastateltavana olleet nostivat esille kielen oppimisen kotoutumista tukevana asiana. Kielimuuri oli aiheuttanut paljon ongelmia tutkimukseen osallistuneille ja näkivät kielen oppimisen hyvin tärkeänä asiana. Tutkimukseen osallistuneet kokivat myös eriarvoisuutta ja epätasa-arvoa, koska eivät ymmärtäneet mitä muut puhuivat ja tulkkia ei ollut usein saatavilla muulloin kuin virallisissa tilanteissa. (Heinikoski 2018, 51.)

Yksintulleiden maahanmuuttajanuorten kokemuksia itsenäistymisprosessiin liittyen on tutkittu eri näkökulmista. Piuvan mukaan (2011, 63—71) nuorten kokemukset itsenäiseen asumiseen siirtymisessä vaihtelevat, sillä tuetun asumisen piiriin siirtyessä nuoren tapaamiset edustajan kanssa harvenevat. Jotkut kokevat sen positiivisena ja jotkut negatiivisena. Ystävien puute ja siitä seuraava yksinäisyyden tunne kuitenkin nousi usein esille. Harrastukset puolestaan jakoivat hieman mielipiteitä, joillakin on harrastuksena esimerkiksi jalkapallo ja toisilla ei ole harrastuksia ollenkaan. (Piuva, 63—71.) Monet tutkimukseen osallistujista halusivat Mettäsén & Vahtera-Mäkisen (2013, 71—73) mukaan lisää suomalaisia ystäviä, joiden kanssa voisi jutella eri asioista. Myös virallisten asioiden hoitaminen koettiin hankalana. Lisäksi Mettänen & Vahtera-Mäkinen (2013, 71—73) saivat tuloksena sen, että nuoret kokivat vahvuksiinsa kuuluvan ruoanlaiton, kodista huolehtimisen tulevaisuuden suunnautumisen sekä vahvan koulumotivaation. Tukea puolestaan tutkimukseen osallistuneet kokivat tarvitsevansa univaikeuksien kanssa. Tässä kappaleessa mainitut asiat nousivat esille niin Mettänen & Vahtera-Mäkisen (2013, 71—73) kuin myös Piuvan (2011, 63—71) tutkimuksessa. Kyseisten tutkimuksen tulokset olivat hyvin samankaltaisia.

Tutkimuksia liittyen siihen, minkälaisia tarpeita ja miten tarpeet toteutuvat yksintulleilla pakolaislapsilla on maahan tullessa, on tehty ainakin pari. Nostan esille yhden tutkimuksen, jossa tutkittiin aihetta useasta näkökulmasta. Hopkinsin ja Hillin (2010, 399—408) tutkimuksen mukaan pakolaislapsilla on monenlaisia tarpeita maahan tullessaan. Näitä tutkimuksessa esiin nostettuja tarpeita ovat tarve tulla tunnistetuksi lapsena, koulutukselliset tarpeet, kotitaloudelliset tarpeet (turvallinen paikka asua, jossa on myös keittiö), terveydelliset tarpeet sekä lailliset tarpeet. Näistä tarpeista parhaiten täyttyy tutkimuksen mukaan koulutuksellisten tarpeiden puolelta englannin kielen oppiminen ja kaikille yksin tulleille mahdollistetaan kouluun pääseminen. Huonoiten täyttyy kotitaloudelliset tarpeet, sillä moni joutuu asumaan hotellissa kauan ilman keittiötä ennen kuin saa mahdollisuuden muuttaa asuntoon. Tämä pakottaa heidät syömään valmisruokaa, mikä taas vaikuttaa terveydellisten tarpeiden toteutumiseen. Kaiken kaikkiaan monessa asiassa on tutkimuksen mukaan kehitettävää Skotlannissa. (Hopkins & Hill 2010, 399—408.)

Suurin osa tutkimuksista, joissa on selvitetty maahanmuuttajanuorten mielipiteitä kotoutumisesta, on saavuttanut hyvin samankaltaisia tuloksia kuten edellä nostetuista tutkimuksista tulee ilmi. Maahanmuuttajat kokevan suomen kielen oppimisen vaikeaksi. Kielitaito vaikuttaa moneen asiaan kuten opiskelupaikan saamiseen, joiden saamiseksi usein Suomessa vaaditaan hyvää suomen kielen taitoa. Kielitaidon tärkeys kotoutumisen kannalta tuli ilmi kaikissa tutkimuksissa, vaikka tutkittava aihe olisikin ollut eri. Kielitaidon tärkeys nousi esille myös kansainvälisessä tutkimuksessa. Kuitenkin maahanmuuttajanuorilla on myös hyviä kokemuksia liittyen jälkihuoltoon ja kotoutumisprosessiin.

3 JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN KOTOUTUMISPALVELUT

Opinnäytetyön tilaaja on Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut. Kotoutumispalveluiden palvelut on tarkoitettu Jyväskylään muuttaville kiintiöpakolaisille sekä oleskeluluvan saaneille, turvapaikanhakijoina tulleille kolmen vuoden ajan siitä lähtien kun he tulevat Suomeen ensimmäisen kerran. Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluilla on ollut toimisto Jyväskylässä vuodesta 1991 alkaen ja toimistolla työskentelee useita sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia sekä yksi palveluohjaaja neuvonnassa. Kotoutumispalveluihin kuuluu myös psyykkisen tuen tiimi, joka antaa pakolaisille tukea henkisten kriisien ja esimerkiksi sotatraumojen käsittelyssä sekä niistä eteenpäin pääsemisessä. Kyseiseen tiimiin kuuluu psykiatrinen sairaanhoitaja sekä psykologi. (Jyväskylän kaupunki s.a.)

Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut ovat osa Jyväskylässä aikuissosiaalityön ja kotouttamisen palveluita. Kotoutumispalvelut tekee yhteistyötä kuntien peruspalveluiden, terveydenhoidon, valtion viranomaisten sekä kansainvälisten pakolaisjärjestöjen kanssa. (Jyväskylän kaupunki s.a.) Alaikäisenä tulleiden osalta kotoutumispalveluiden sosiaalityössä vastataan yksinsaapuneen alaikäisen oleskeluluvan saaneen hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen järjestämisestä sekä palveluprosessista. Lisäksi Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluissa vastataan yksinsaapuneen nuoren kotoutumisen edistämisen lain mukaisesta jälkihuollosta. (Vesterinen-Pohjoisaho 2020.)

Kotoutumispalveluiden toimintaa säätelee kotoutumisen edistämisen laki, sekä sosiaalihuoltolaki. Kotoutumisen edistämistä koskevan lain 6. § mukaan

"kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä." Kotoutumispalveluissa annetaan sosiaaliohjausta ja sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301, 16. §) mukaan Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan "yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Sen tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä." Jyväskylässä kotoutumispalvelut huolehtivat osaltaan siitä, että laeissa mainitut asiat toteutuvat.

Uusimman tilaston mukaan vuonna 2018 Suomesta turvapaikkaa haki yksin alaikäisenä ilman huoltajaa 109 pakolaista ja heistä 85 sai positiivisen päätöksen. Tämä määrä on alhaisempi kuin minään muuna lähivuotena. Tutkimukseen osallistujista kaikki tulivat Suomeen vuoden 2015 pakolaiskriisin aikana, jolloin yksin alaikäisenä tulleita oli 3024 henkilöä, joka oli ennätysellisen paljon verrattuna muihin vuosiin. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2019, 36.) Vuonna 2017 Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluiden asiakkaana oli hieman alle 90 iältään 11—21-vuotiasta yksintullutta pakolaisnuorta. Kyseisestä ryhmästä suurin osa on 15—21-vuotiaita ja heistä osa kuuluu tutkimuksen kohderyhmään eli 21-vuotiaisiin. (Vesterinen-Pohjoisaho 2020.) Uudempaa tietoa tutkimuksen hetkellä 21-vuotiaiden lukumäärästä ei ole saatavilla, joten tarkkaa määrää ei voida tutkimuksen tekovuodelta sanoa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni kohderyhmänä on yksin alaikäisenä Suomeen tulleet pakolaisnuoret, joiden kotoutumislain mukainen jälkihuolto tutkimushetkellä on päättymässä tai juuri päättynyt. Tutkimuksen tekohetkellä kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat 21-vuotiaita eli he ovat nivelvaiheessa siirtymässä peruspalveluiden piiriin. Valitsin kyseisen kohderyhmän, koska nivelvaiheessa olevista pakolaisnuorista ei ole tehty montaa tutkimusta ja heidän kokemusten selvittäminen kiinnostaa itseäni. Myös opinnäytetyön tilaajalleni aihe ja kohderyhmän kokemusten kerääminen ovat tarpeellinen asia. Jyväskylän kaupungin

kotoutumispalvelut on myös mahdollisesti kiinnostunut hyödyntämään tutkimukseni tuloksia oman toimintansa kehittämiseen.

Tutkimuskysymykset tässä opinnäytetyössä ovat:

- Millaisia tunteita kotoutumisen edistämisen lain mukaisen jälkihuollon päättymisen synnyttää pakolaisnuorissa?
- Miten tuen tarve näyttäytyy nivelvaiheessa?
- Miten paljon tietoa tutkimukseen osallistujilla on peruspalveluista?
- Millaisia kehittämissuunnitelmia tutkimukseen osallistujilla on nivelvaiheen parantamiseksi?

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville tietoa siitä, miten jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen välinen nivelvaihe koetaan. Erityisesti oli tarkoitus selvittää nivelvaiheessa tutkimushetkellä elävien yksin tulleiden pakolaisnuorten omia kokemuksia ja tunteita nivelvaiheesta.

4.2 Tutkimusote

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan Lähdesmäen ym. mukaan (2012) tieteellistä tutkimuksen menetelmäsuuntausta, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan syvällisempi ymmärrys tutkittavaan ilmiöön ja se antaa myös mahdollisuuden siihen (Lähdesmäki ym. 2012). Laadullisessa tutkimusotteessa tutkitaan Kanasen mukaan (2014, 18—19) yksittäistä tapausta ja siitä pyritään saamaan mahdollisimman paljon irti eli tapausta käsitellään syvyyssuunnassa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä eli siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät maailman. Tutkimuksen tuloksia ei voi myöskään yleistää, sillä tulokset ovat päteviä vain tutkimuksen kohteen osalta. (Kananen 2014, 18—19.)

Laadullinen tutkimus sopii tutkimukseni tutkimusotteeksi, sillä tavoitteena oli saada selville tutkimuksen kohderyhmään kuuluvilta henkilökohtaisia kokemuksia ja tunteita liittyen tutkimuksen aiheeseeni eli jälkihuollon loppumisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheeseen. Koin, että määrällisen tutkimuksen avulla en olisi voinut saada niin laajaa käsitystä kohderyhmän kokemuksista kuin mitä laadullisen tutkimusmenetelmän kautta sain. Nivelvai-

heessa olevia pakolaisnuoria ei myöskään ole montaa samaan aikaan Jyväskylän alueella, joten määrällisen tutkimuksen vaatiman usean vastaajan saaminen ei olisi ollut mahdollista.

4.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluilla kesän 2020 aikana. Haastattelut oli tarkoitus tehdä jo keväällä 2020, mutta aikataulu hieman venyi, sillä keväällä jälkihuollon päättäneistä kukaan ei ollut kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen. Haastatteluihin osallistui kolme pakolaisnuorta, joiden asiakkuus Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluilla päättyi kesän 2020 aikana. Tutkimuksen tekohetkellä kaikki osallistuneet olivat 21-vuotiaita, ja he olivat tulleet Suomeen alle 18-vuotiaina.

Teemahaastattelua käytetään haastattelumenetelmänä Kanasen mukaan (2014, 72), kun tutkija haluaa selvittää ja saada käsityksen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Ilmiön ymmärtämisen apuna käytetään eri teemoja, jotta tutkija pystyy ymmärtämään ilmiössä mukana olevaa ihmistä ja hänen toimintaansa. Teemahaastattelussa haastattelun kysymykset kohdistetaan haastattelun kohderyhmän toimintaan. Haastattelusta saatujen vastausten avulla pyritään sitten rakentamaan kokonaiskuva yksityiskohtia yhdistelemällä. (Kananen 2014, 72.)

Valitsin teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksi, sillä koin sen luontevimmaksi tavaksi kerätä aineistoa. Myös se, että haastateltavat ovat pakolaistaustaisia vaikutti siihen minkä menetelmän valitsen. Minulla ei ollut tietoa heidän suomen kielen tasostaan, mutta Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluiden työntekijän mukaan haastatteluun osallistuvat osaisivat suomea sen verran, että tulkkia ei tarvittaisi. Ajattelin kuitenkin kasvokkain tapahtuvan haastattelun antavan mahdollisuuden selittää kysymyksiä, jos jokin kohta olisi vaikeasti ymmärrettävä haastateltavalle. Tein haastattelurungon (liite1) mahdollisimman selkokielisesti, jotta kaikki ymmärtäisivät mitä kysymyksellä tarkoitetaan mahdollisimman hyvin. Selkokielisyyden vuoksi osa tarkentavista haastattelukysymyksistäni oli dikotomisista. Pyrin kuitenkin tekemään kysymyksistä mahdollisimman avoimia, jotta pystyin saamaan mahdollisimman laajoja vastauksia.

Kuten Kananen (2014, 73) mainitsee, internet tarjoaa useita teknisiä ratkaisuja kasvokkain tapahtuvan haastattelun tekemiseen. Hyödynsin yhtä näistä teknisistä ratkaisuista ja toteutin haastattelut Skype-sovelluksen kautta videopuheluin, jotka nauhoitin. Suunnitelmana oli tehdä haastattelut alun perin kasvotusten, sillä teemahaastatteluja tehdessä on tärkeää olla mahdollisuus haastattelijana tarkentaa kysymyksiä ja tarvittaessa myös haastateltavat voivat kysyä lisäkysymyksiä. Kuten Kananen (2014, 76) kirjoittaa: "Tutkija tekee välillä tarkentavia kysymyksiä ja pitää keskustelun aihealueen piirissä." Kasvokkain kohtaamisessa ilmapiiri on myös yleensä luontevampi kuin esimerkiksi puhelun välityksellä. Syy miksi haastatteluja ei kasvokkain voinut järjestää oli se, että tutkimuksen tekohetkellä oli menossa maailmanlaajuinen covid-19-viruksen synnyttämä pandemia, jonka takia lähikontakteja suositeltiin välttämään aina kun se oli mahdollista. Koin haastattelujen tekemisen videopuhelun kautta toiseksi luontaisempaan tapaan tehdä haastattelut, sillä videopuhelu kuitenkin mahdollistaa haastateltavan näkemisen ja kuulemisen.

Yhteydenotto haastateltaviin tapahtui aluksi ensin Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluiden työntekijöiden kautta. Tein haastateltavia varten saatekirjeen, jonka kotoutumispalveluiden työntekijät kävivät ensin läpi tutkimuksesta kiinnostuneiden kanssa. Kirjeessä kerroin, mistä tutkimuksessa on kyse ja miksi olisi tärkeää tutkimuksen kannalta saada kirjettä lukeva osallistumaan. Jos saatekirjeen läpikäymisen jälkeen nuori oli vielä kiinnostunut osallistumisesta, kotoutumispalveluiden työntekijä välityksellä otin yhteyden kiinnostuneisiin henkilöihin ja sovin heidän kanssaan haastatteluajankohdan. Ilman Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelujen työntekijöiden kanssa tehtyä yhteistyötä en olisi itse pystynyt hankkimaan haastateltavia. En tunne montaa pakolaistaustaista henkilöä enkä ketään, joka kuuluisi tutkimukseni kohderyhmään. Haastattelut tehtiin suomeksi ja kaikilla osallistujilla oli kohtuullinen suomen kielen taito, joten tulkkia ei tarvittu.

Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Tarkoituksena oli tehdä ensin ryhmähaastattelukierros, jonka jälkeen vasta yksilöhaastattelut. Päädyin kuitenkin tekemään pelkästään yksilöhaastattelut haastateltavien vähäisen määrän vuoksi. Myös käyttämäni Skype-sovellus olisi voinut aiheuttaa sen, että jokainen haastateltava ei olisi välttämättä tuntenut itseään rennoksi, jos mukana haastattelutilanteessa olisi ollut muita. Jos olisin voinut tehdä haastattelut

osallistujien kanssa kasvotusten, silloin ideana olisi ollut haastatella kaikkia kolmea osallistunutta ensin yhdessä ja sitten vasta yksilöllisesti.

4.4 Aineiston analyysimenetelmä

Valitsin aineiston analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, sillä se on yleisin kvalitatiivisen tutkimuksen analyysimenetelmä. Se myös sopii hyvin haastattelujen kautta tehtävään analysointiin. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2006) mukaan etsien ja tiivistäen aineistosta asioita, jotka ovat yhtenäisiä sekä niitä, jotka eroavat toisistaan. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aloitin analyysin tekemisen aineiston purkamisella tekstimuotoon eli litteroimalla. Käytin sanatarkkaa litterointia, jossa Kanasen (2014, 101—102) mukaan puheen lisäksi myös jokainen ele ja äännähdyskin kirjoitetaan ylös. Skype-puhelujen tallenteiden eli haastattelujen yhteispituus oli 89 minuuttia ja 9 sekuntia. Haastattelujen perusteella syntyi 18 sivua litteroitua tekstiä. Muutin litteroidusta tekstistä joitakin kielivirheitä kuitenkin siten, että lauseen merkitys tai sisältö ei muuttunut. Anonymisoin haastattelut antamalla niille nimet H1—H3. Muutin myös vastauksista kohdat, joista voi päätellä kuka on vastannut anonymisemmaksi haastateltavieni vähyyden takia.

Kun olin saanut haastattelut litteroitua, teemoittelin aineiston. Teemoittelussa käytetään apuna Kanasen (2008, 91) mukaan koodausta. Teemoittelussa kunkin teeman alle kootaan haastatteluista teemaan liittyvät kohdat tai niiden tiivistelmät (Kananen 2008, 91). Käytin teemoittelun tukena teemahaastattelu-runkoa, jota käytin teemahaastatteluista tehdessäni kuitenkin lisäten teemoja sen mukaan, kun niitä aineistosta nousi esiin. Käytin myös koodausta aineiston hahmottamisen tukena ennen kuin aloitin teemoittelun. Koodauksella tavoitteena on Kanasen (2014, 104) mukaan saada aineisto käsiteltävään muotoon. Tietoja yhdistetään siten, että samaa tarkoittavat asiat yhdistetään saman koodin alle. Koodauksella aineistoa tiivistetään ja yksinkertaistetaan.

Koodaus ei kuitenkaan ole vielä analyysi vaan välivaihe, joka toimii analyysin mahdollistajana. (Kananen 2014, 104.) Teemoittelun ja koodauksen ohessa rajasin pois aineistoa, joka ei liittynyt tutkimuskysymyksiin. Kyseistä aineistoa en kuitenkaan poistanut, jätin sen vain sivuun. Koodauksen ja teemoittelun jälkeen aloitin sitten tutkimusten tulosten kirjoittamisen.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Tuntemukset jälkihuollon päättymisestä

Esittelen tutkimuksen tulokset niiden teemojen mukaan mitä aineistosta nousi esiin. Osa teemoista on samoja kuin teemahaastattelurungossa, kuitenkin osa teemoista nousi esille haastattelujen myötä, joten lisäsin ne tuloksien kerronnan osioon. Nostin haastatteluista esille joitakin esimerkkejä suorina lainauksina havainnollistamaan tuloksia.

Yksi tutkimukseni pääkysymyksistä koskee sitä, mitä tunteita lain mukaisen jälkihuollon päättymisen herättää pakolaisnuorissa. Lähdin lähestymään kysymystä hieman johdatellen osallistujia aiheeseen kertomalla mitä jälkihuolto tarkoittaa, jonka jälkeen kysyin heiltä suoraan sitä, miltä heistä tuntui sillä hetkellä, kun jälkihuolto päättyi.

Haastatteluissa selvisi, että jokaisella haastateltavalla oli hieman erilaisia tuntemuksia siitä, kun heidän jälkihuoltonsa päättyi. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden asiakkuus kuitenkin Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluissa päättyi jälkihuollon päättyessä hieman ennen haastattelujen tekoa. Kaksi haastateltavista tunsi, että jälkihuollon päättymisen herättää normaaleja tuntemuksia. He kokivat, että mikään asia ei juurikaan muutu, sillä he ovat jo useamman vuoden hoitaneet itsenäisesti asioita.

Noo mun mielestä ihan normaalia koska mä yritän aina hoitaa omat asiat, niin sen takia mulla tuntuu ihan normaalisti. Niinku jos on hätä tai jotain niin minä mietin, miten hoidan nämä asiat. Jos tulee jotain ongelmia, aina olen yrittänyt hoitaa itse omat asiat. (H2)

Kyllä on semmone tunne, että tästä lähtien pitää hoitaa kaikki itse. Joten joo minulla ei ole mikään väliä, sillä mä oon itse hoitanut näitä asioita. (H3)

Yksi haastateltavista puolestaan tunsikin, että jälkihuollon päättyminen on hieman stressaavaa, sillä hän kokee vielä tarvitsevansa apua eri asioissa. Vastauksen perusteella hän on myös hieman epävarma siitä mistä voisi tukea saada.

No en tiä vähän siis stressaa mua. Ja et kuka vois mua auttaa noissa asioissa kun, kato kun mä en vielä tiedä näitä asioista niin hyvin. Eli suomessa aina mä tarviin jonkun, joka mua auttais. (H1)

Kaikkien osallistujien kanssa jälkihuollon ja asiakkuuden päättäminen Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluissa tehtiin samalla tavalla. Tuloksista voi kuitenkin huomata miten erilaisia henkilökohtaisia tuntemuksia ja kokemuksia jälkihuollon päättymisestä. Osa kokee vielä tarvitsevansa tukea ja osa ei.

5.2 Tuen tarve ja tuen saaminen nivelvaiheessa

Tuen tarve

Tutkimukseen osallistujista kaksi koki tarvitsevansa apua vielä erinäisissä asioissa ja yksi ei kokenut tarvitsevansa enää apua. Henkilö, joka ei kokenut apua enää tarvitsevansa, sanoi hoitaneensa omat asiansa jo useamman vuoden ajan itsenäisesti. Osallistujilla, jotka kokivat tarvitsevansa apua, avun tarve liittyi molemmilla suomen kieleen, lähinnä sen lukemiseen. Arkielämässä suomen kieltä puhuttaessa tuen tarvetta ei ilmennyt.

Ehkä kouluasioissa ehkä tarvitsen apua ainakin. Ja koska ei vielääkään suomen kielen taito ei ole ihan niin hyvä et tajusin kaikki asiat. (H3)

Näissä paperihommissa huhhu. Just noissa kela-asioissa, mä en todellakaan vielääkään ymmärrä noita kela-asioita. (H2)

Eryteisesti suomen kielen lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvät asiat herättivät vielä epävarmuutta haastateltavien keskuudessa. Varsinkin jos kyseessä on viralliset paperiasiat tai jos koulussa kirjoissa on vaikeita sanoja, he kokivat, ettei heidän suomen kielen taitonsa ole vielä riittävän kehittynyt kaikkien asioiden ymmärtämiseen.

Tuen saaminen

Puhuttaessa asioista, joista haastateltavat olivat saaneet apua jälkihuollon aikana, monella nousi esille omat ystävät ja perhe, mutta myös koulun henkilökunta työntekijöiden lisäksi. Yksi heistä nosti kuitenkin esille vain työntekijät, erityisesti yhden työntekijän siltä ajalta, kun hän oli juuri saapunut Suomeen. Jälkihuollon ajalta hän ei nostanut ketään erityisesti esille.

Kun mä sain turvapaikan suomessa kolme vuotta sitten, silloin oli mikä se oli yks ohjaaja yks vuosi minun kanssa koko ajan ja auttoi minua joka viikko tai joka toinen viikko mä näin häntä. (H2)

Haastateltavista yksi mainitsi pelkästään kaverit henkilöinä, joilta on kokenut saavansa paljon apua. Kuitenkin hän koki, että hänen täytyy alkaa pärjäämään myös ilman apua tulevaisuudessa.

Mulla on pari suomalainen kaveri, mä oon saanut joskus niiltäkin apua. Nyt kuiteski tuntuu et mun pitää itekin pikkuhiljaa ruveta oppimaan lisää ja toimimaan ihan itsenäisesti. (H1)

Yksi puolestaan nosti esille vain koulun henkilökunnan ystävien tai muiden työntekijöiden sijaan. Kyseiset henkilöt ovat auttaneet haastatteluhetkellä ennen, sillä hän opiskelee.

Mä oon kyllä saanut apua esim koulusta, mä oon saanu apua opettajilta ja sitten öö siltä rehtorilta vaikka. Mä meen puhumaan ihan rohkeasti vain, jos tarviin apua. Silleen että mä en oo ujo yhtään. Mä meen puhuan ihan mitä tarvitsee puhua suoraan. Ensisijaisesti koulussa tarvitsen apua enemmän. (H3)

Vastauksista voi huomata, että kaikki haastateltavat ovat kokeneet saavansa apua hyvin eri tahoilta. Henkilöt, jotka he mainitsivat ovat olleet heille henkilökohtaisesti tärkeitä ja jääneet mieleen. Osa vastasi suoraan kysymyksen siitä, keneltä he ovat saaneet tukea jälkihuollon aikana, osa taas nosti esille henkilöitä, jotka ovat olleet heille tärkeitä kotoutumisprosessin aikana.

5.3 Tieto Jyväskylän peruspalveluista

Kysyttäessä siitä, mistä Jyväskylän palveluista osallistujat tietävät saavansa tukea ja siitä saavatko he tukea tarvittaessa, vastaukset erosivat toisistaan

hieman. Kuitenkin kaikki osallistujat mainitsivat sosiaalitoimiston, joka on heidän sanojensa mukaan "kotoutumispalvelujen takana." He tarkoittivat tällä Hannikaisenkadun sosiaaliasemaa, joka toimii Jyväskylän aikuissosiaalityön yhtenä toimipaikkana.

Kotoutumispalvelussa Jyväskylässä siinä takana on sosiaalityöntekijä. Sosiaalitoimisto tämä niinku, emmä tiä mikä sen nimi suomeks on, mutta siinä joku paikka missä voit hoitaa sielläkin asioita. (H2)

Myös Monikulttuurikeskus Gloria oli kaikkien osallistujien tiedossa. "Monikulttuurikeskus Gloria on vuorovaikutuksellinen foorumi, jossa ihmiset ja kulttuurit kohtaavat. Gloria tuottaa yhdessä kävijöiden kanssa monikulttuurista toimintaa kaikille jyvaskyläläisille. Monikulttuuristen ja etnisten ryhmien on mahdollista käyttää tiloja omaehtoiseen toimintaan."(Monikulttuurikeskus Gloria s.a.) Gloriassa toimii myös InfoGloria, josta voi mennä pyytämään neuvontaa ja apua tarvittaessa. "Info Gloriasta voit tulla kysymään esimerkiksi näistä asioista: asuminen, työ, koulutus, oleskelulupa, kansalaisuus, sosiaali- ja terveystalut." (Monikulttuurikeskus Gloria s.a).

Gloria on, siellä on ohjaaja ja ne voi auttaa. (H3)

Haastateltavista kaksi tiesi Ohjaamon olemassaolosta, mutta vain toinen heistä oli itse käynyt siellä. "Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu paikka, jossa saa maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin opiskelusta ja työllistymisestä asumiseen ja kaikkeen näiden väliltä. Ohjaamoon tullessa ei tarvitse tietää, mikä on oikea taho hoitamaan asiaasi tai minkä alan ammattilaiselta saisit apua mihinkin pulmaan." (Ohjaamo s.a..)

Se (apu) on sieltä ohjaamosta katoku mä en ohjaamossa käyny kertaakaan. Mä tiedän sen et missä se on mut en oo käynyt siellä. (H1)

Yksi haastateltava oli tietoinen myös eri nuorisotiloista ja siitä, että nuorisotalolle voi halutessaan mennä käymään. Hän mainitsi myös saaneensa kotoutumispalveluista lapun, jossa on kaikki tiedot.

Nuorisotaloja on täällä ne voi auttaa, jos tarvitsee apua. (H3)

Mä oon saanu sieltä myös lapun ja lukee et mistä saa, siellä on numeroita ja puhelinnumeroita ja tämmöstä, mistä saan apua tarvittaessa. (H3)

Jyväskylässä olevia palveluita, jälkihuollon päättymisen jälkeiseen tuen tarpeeseen liittyen ovat niiden lisäksi, jotka haastattelujen kautta mainittiin ovat: Etsivä nuorisotyöntekijä, Paremmiin yhdessä ry ja maahanmuuttajille suunnattu Osana-hanke. Näiden mainittujen palvelujen yhteystiedot Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluiden työntekijät antavat nuorille heidän asiakkuuteensa päättyessä tulevaa avun tarvetta varten. Myös TE-toimisto, oman koulun palvelut (jos nuori opiskelee), Kela, oman alueen terveysaseman terveyspalvelut ja hammashoito sekä mahdollinen työpaikan työterveys, hätänumero 112 ja Kriisikeskus Mobile. Edellä mainitut palvelut lukevat lapussa, jonka H3 mainitsi saaneensa ja kyseinen lappu annetaan kaikille jälkihuollon päättävälle Kotoutumispalveluiden puolesta. Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista on tietoa tärkeimmistä palveluista, joita he itse kokevat tarvitsevansa.

Mielipiteet Jyväskylän palveluista

Tutkimuksessa selvitettiin myös mitä mieltä tutkimukseen osallistuneet olivat Jyväskylän eri palveluista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat sitä mieltä, että palvelut ovat hyviä ja ovat vastanneet heidän tarpeisiinsa hyvin. Yksi heistä ei ollut vielä käyttänyt muita palveluita kuin kotoutumispalveluita, joten hän ei osannut sanoa muiden palveluiden tarpeellisuudesta avunsaannin suhteen. Hän oli käynyt Gloriassa, mutta ei osannut sanoa paikan tarpeellisyydestä muuta kuin sen mitä hänen kaverinsa olivat hänelle kertoneet.

En tiiä en oo käynyt missään muualla kuin kotoutumispalveluissa. Mä vaan kävin pari kertaa Gloriassa mut mulla ei oikeestaan ollut siellä mitään tärkeää asiaa, nii mä en voi antaa siitä mitään kommenttia tuosta Gloriasta. Mut kyllä aika monta monta mun kavereista on käynyt siellä ja ne oli tyytyväisiä, että Gloria on ja siellä on semmosia henkilöitä, jotka auttaa missä asiassa vaan. (H1)

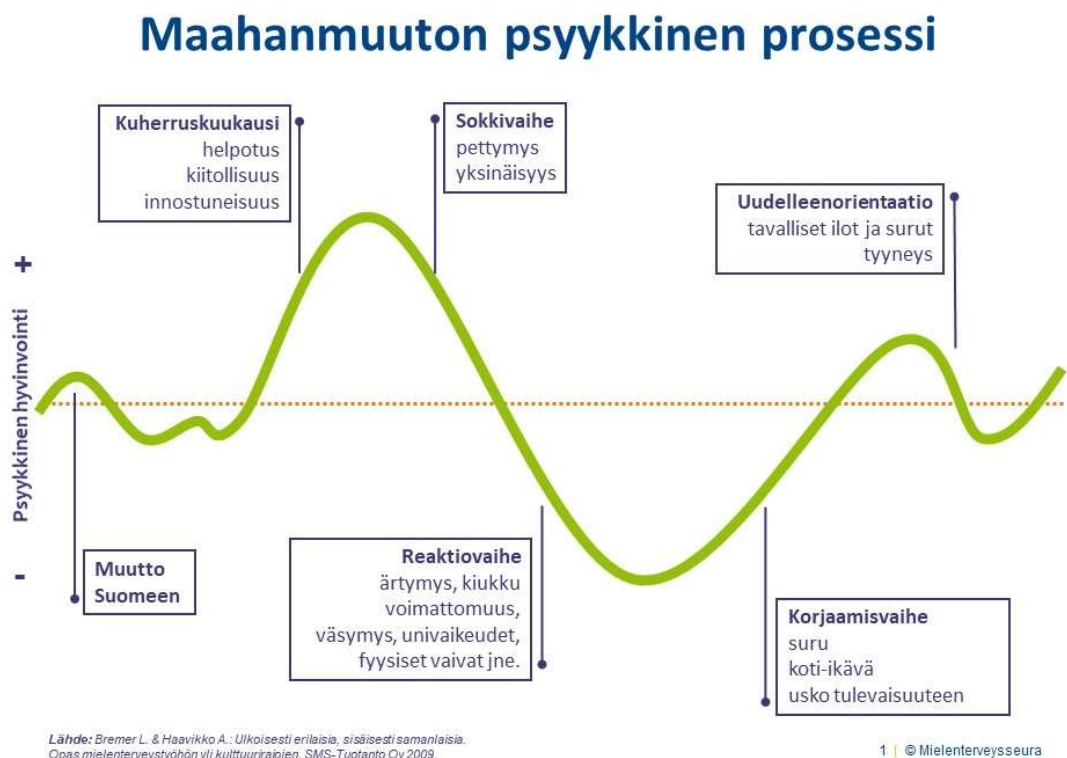
Kaksi muuta olivat sitä mieltä, että heidän saamansa palvelut ovat olleet hyviä ja että niissä työskentelevät ihmiset haluavat aina auttaa. Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut nousivat esiin, mutta myös Suomeen tullessa perheyhmäkodin työntekijät olivat auttaneet paljon Suomessa oloaikana.

Kotoutumispalvelu on mun mielestä ihan paras siis sen takii koska kun joku ulkomaalainen, jos tulee Suomeen, se tarvitsee aika paljon apua aina alussa. (H3)

Nivelvaiheen palveluista haastateltavilla ei ollut erinäisiä mielipiteitä, vaan he kertoivat mielipiteensä Jyväskylän alueella saatavilla olevista palveluista yleisesti.

5.4 Psyykinen prosessi

Tilaaajani toiveena oli, että käsitteisin kuvassa 2 olevaa prosessia haastattelun yhteydessä tutkimukseen osallistuneiden kanssa ja selvittäisin, miten haastateltavilla prosessi on mennyt. Kuvassa on esitetty millä tavalla pakolaisen psyykinen prosessi etenee ja miten psyykinen hyvinvointi vaihtelee useimilla pakolaisilla siitä lähtien kun henkilö saapuu Suomeen.

Kuva 2: Maahanmuuton psyykinen prosessi (Vesterinen-Pohjoisaho 2020)

Näytin kuvan jokaisessa haastattelussa ja kysyin haastateltavilta tunnistavatko he tunteidensa menneen kaavion mukaisesti siitä hetkestä enteenpäin, kun he tulivat Suomeen. Tarkoitus oli myös selvittää missä kohtaa prosessia he itse kokevat tutkimuksen hetkellä olevansa.

Kuva aiheutti aluksi hämmennystä lähinnä teknisten asioiden vuoksi. Esimerkiksi kaikki eivät olleet aiemmin käyttäneet Skypeä, joten heidän oli hankala aluksi löytää, minne kuva ilmestyi, kun sen heille lähetin. Kuitenkin kaikki ymmärsivät mistä kuvassa on kyse sen jälkeen, kun olin selittänyt kuvan heille. Kun pyysin haastateltavia miettimään tunteita Suomessa oloaikana ja vertaamaan niitä kuvaan, vastaukset olivat samankaltaisia. Kaikki tunnistivat itse käyneensä läpi hyvin monenlaisia tunteita ja pystyivät samaistumaan kuvan ylä- ja alamäkiin.

Alussa kun tultiin Suomeen ni se talvi tuntu niin pitkälle oikeesti se tuntu niin pitkälle ja kaikki pojat missä me oltiin siellä perheryhmä kodissa niinku kaikki masentu yhtä aikaa. (H1)

On tällä hetkellä tasasempaa, mutta koko ajan yritän, että laskee ylöspäin ei alaspäin. (H2)

Yksi mainitsi kokevansa yksinäisyyttä huolimatta siitä, että hänellä on kavereita.

Suomi on vähän semmonen maa, täällä on semmonen tunne, vaikka sulla on kavereitakin, semmosen tunteen kyllä herää, että silti oot yksinäinen. (H3)

Yksinäisyyden tunteesta huolimatta sen maininnut henkilö koki kuitenkin olevansa tyytyväinen elämäänsä tutkimuksen hetkellä. Tutkimushetkellä kaikki tunsivat olevansa ylämäessä tunteiden suhteen enemmän kuin alamäessä ja he sanoivat tunteidensa olevan tasaisempia verrattuna siihen, kun he tulivat Suomeen ensimmäisen kerran. Kuvassa olevan prosessin loppuvaiheessa on myös kuvattu tunteiden tasoittuvan.

5.5 Kehitysehdotukset nivelvaiheen parantamiseksi

Kun kysyin haastateltavilta mitä kehitettävää heidän saamissaan Jyväskylän palveluissa voisi olla, kysymys vaikutti liian laajalta tai vaikealta vastata. Asia

ilmeni siten, että kaksi kolmesta ei maininnut mitään erityistä kehittämisen kohdetta. Tarkentavien kysymysten kysyminen ei myöskään auttanut laajempien vastauksien saamiseen. Voi myös olla, että osallistujien mielestä mitään kehitettävää ei ole. Yksi sanoi, ettei tiedä mitä vastaisi kysymykseen, toinen puolestaan sanoi, ettei koe mitään parannettavaa olevan, koska hän koki saaneensa tarpeeksi tukea eri asioissa. Sama henkilö kuitenkin lisäsi, että olisi halunnut jälkihuollon jatkuvan vielä useamman vuoden.

Ei voi mitään, kun täytetään kakskytyks vuotias nii se loppuu, nii oisin halunnut, että ois vaa enemmän kakskyt viis vuotiaan asti, se ois hyvä aika. (H2)

Hänen toiveeseensa vastataan, vaikka häneen itseensä asia ei enää vaikuta sillä hänen asiakkuutensa loppui jo. Uuden esityksen mukaan jälkihuollon ikäraja nousee 25-vuoteen vuoden 2020 aikana ja eduskunta hyväksyi tämän esityksen. Tätä asiaa käsittelin jo kappaleessa 2.1, kun avasin jälkihuollon käsitettä.

Yksi haastateltavista alkoi miettimään kehitettäviä kohteita yleisemmin ja puhui erityisesti maahanmuuttajien asemasta työmarkkinoilla. Hän toivoi tasavertaisempia työnsaantimahdollisuuksia maahanmuuttajille verrattuna kansuomalaisiin. Esimerkiksi hän ilmaisi olevansa ärsyyntynyt siihen, että jos työnhakijalla on ulkomaalaisen kuuloinen nimi useat työnantajat vain sivuuttavat hakemuksen eivätkä edes vaivaudu vastaamaan hakemuksen lähettäjälle. Haastateltavan esille nostama asia on tärkeä, mutta ei koske erityisesti nivelvaiheen palveluja, tai liity tutkimuskysymyksiin, joten päätin olla käsittelemättä asiaa enempää opinnäytetyössäni.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Tulosten tiivistys

Opinnäytetyössä tutkittiin yksin Suomeen pakolaislapsena tulleiden kokemuksia lain mukaisen jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheesta. Tutkimuksessa selvitettiin myös mitä kehitettävää ja minkälaista tietoa kohderyhmään kuuluvat kokivat saaneensa Jyväskylän jälkihuollon jälkeisistä palveluista. Henkilökohtaiset tuntemukset ja kokemukset vaihtelivat paljon aiheittain. Yhdessäkään kysymyksessä kaikki eivät olleet samaa mieltä tai heillä ei ollut samanlaista kokemusta kuin toisella.

Jälkihuollon päättymisen synnytti hyvin neutraaleja tuntemuksia kahdella kolmesta osallistujasta, ja he kokivat elämän jatkuvan samankaltaisena kuin aiemminkin. Yksi osallistuneista kuitenkin koki stressiä siitä, että hänen pitää tulevaisuudessa tehdä asiat itsenäisemmin, sillä hän koki vielä tarvitsevansa tukea eri asioissa. Tutkimuksen tulosten mukaan tutkimukseen osallistujista suurin osa oli tyytyväisiä saamiinsa palveluihin ja kokivat saaneensa tarpeeksi apua selvittääkseen jälkihuollon päättymisen jälkeen itsenäisemmin. Kaikilla kuitenkin oli hyvin erilaisia henkilökohtaisia kokemuksia eri asioista.

Tuen tarvetta esiintyi eniten asioissa, jotka koskivat suomen kieltä, kuten virallisten dokumenttien lukeminen ja niiden ymmärtäminen. Myös kouluun liittyvissä asioissa koettiin vielä tarvittavan apua joissakin tilanteissa, sillä oman kielitaidon ei koettu vielä olevan tarpeeksi hyvä kaikkien asioiden ymmärtämiseen. Puhuminen puolestaan kaikkien mielestä sujuu jo hyvin eikä puheen ymmärtämisessä ole ongelmia. Tämän pystyi myös huomaamaan haastattelutilanteessa, sillä kaikki ymmärsivät suurimman osan kysymyksistä oikealla tavalla ja pystyivät loogisesti vastaamaan niihin.

Jyväskylässä saatavilla olevat peruspalvelut ja palvelut, joista tarvittaessa voi kysyä apua, olivat suhteellisen hyvin kaikkien tiedossa. Kaikki osallistujat osasivat nimetä ainakin kaksi eri palvelua, joihin he voivat olla yhteydessä haasta-

vissa tilanteissa. Erityisesti Hannikaisenkadun sosiaaliasema sekä Monikulttuurikeskus Gloria nousivat esiin ja kaikki osallistuneet tiesivät kyseiset paikat. Joillakin oli hieman enemmän tietoa eri palveluista kuin toisilla huolimatta siitä, että kaikille oli kerrottu kaikki tärkeimmät palvelut jälkihuollon päättymisen yhteydessä. Voi olla myös, että kaikilla ei tullut haastattelutilanteessa kaikki palvelut mieleen, joista heillä on tietoa.

Ehdotukset siihen miten nivelvaiheen palveluja voisi kehittää, jäivät vähäisiksi. Syynä tähän voi olla kysymyksen asettelu tai sitten oikeasti tutkimukseen osallistuneet ovat täysin tyytyväisiä niihin palveluihin ja tukeen, jota he ovat saaneet jälkihuollon päättymisen yhteydessä. Yhtenä toiveena oli, että jälkihuollon ikärajaa nostettaisiin 25-vuotiaaseen asti nykyisen 21 vuoden sijaan. Tähän asiaan tulee muutos jo vuoden 2020 aikana. Lakimuutos on hyväksytty ja se tullaan toimeenpanemaan vuoden 2020 aikana kuten jo 2.1 kappaleessa mainitsin.

6.2 Pohdinta

Kun aloitin tekemään opinnäytetyötä, minulla ei ollut paljoa minkäänlaisia odotuksia siitä minkälaisia kokemuksia haastatteluiden kautta voisi nousta esille. Aiempia tutkimuksia ei juuri saman kohderyhmän kokemuksista ollut aiemmin tehty nivelvaiheeseen liittyen, joten sitäkään kautta ei voinut olettaa mitään. Jälkihuoltoon liittyviä kokemuksia kuitenkin oli aiemmissa tutkimuksissa kartoitettu. Ainoat asiat, jotka olivat oletettavissa aiempien tutkimusten perusteella, oli suomen kielen taidon vaikutus kotoutumiseen sekä ystävien puute ja siitä seuraava yksinäisyyden tunne. Kielitaito nousikin esille tutkimuksessa, mutta vain kohdassa missä kysyttiin, minkälaista tukea haastatellut kokivat vielä tarvitsevansa. Myös yksinäisyyden tunne nousi esille tutkimuksessa huolimatta siitä, että ystäviä olisi paljon. Nämä olivat yhtymäkohdat aiempiin tutkimuksiin liittyen.

Opinnäytetyön tuloksien perusteella saatiin paljon uudenlaista tietoa, sillä yksilöllisistä kokemuksista liittyen jälkihuollon päättymisen ja peruspalveluihin siirtymisen nivelvaiheesta ei ole tehty juurikaan tutkimuksia. Erityisesti Jyväskylän peruspalveluiden tarpeellisuudesta ja psyykkiseen prosessiin liittyvistä asioista saatu tieto oli uutta. Jyväskylän nivelvaiheenpalveluihin liittyen ei ollut

aiemmin paljoo tietoo varsinkaan nivelvaiheessa olevan yksin tulleen pakolaisnuoren näkökulmasta.

Opinnäytetyön aiheen tarkennuttua lähdin innolla toteuttamaan työtä. Kyseessä oli ensimmäinen laajempi tutkimukseni ja onnistuin sen tekemisessä mielestäni hyvin. Joissakin opinnäytetyön vaiheissa työ oli pysähdyksissä itsestäni riippumattomista syistä. Esimerkiksi haastateltavien hankkimiseen olin varannut aluksi kaksi kuukautta, mutta loppujen lopuksi siinä menikin neljä kuukautta. Tämä ei kuitenkaan haitannut, sillä opinnäytetyön aikatauluni oli väljä.

Teemahaastattelu toimi aineistonkeruumenetelmänä mielestäni hyvin, sillä haastattelun osapuolien toistensa näkeminen teki tilanteesta luontevamman. Tämä huolimatta siitä, että haastattelut tehtiin tietoteknistä sovellusta käyttäen. Haastattelutilanne mahdollisti myös kysymysten tarkentamisen ja epäselvien sanojen selittämisen tilanteen niin vaatiessa. Haastattelun aikana oli esillä koko ajan teemahaastattelurunko, joka auttoi haastattelun aiheessa pysymistä. Jos keskustelu lähti harhailemaan, valmiiksi mietityt kysymykset auttoivat palauttamaan kysymysten aiheeseen.

Tutkimukseen osallistui pieni osa kohderyhmän henkilöistä, joten se vaikuttaa siihen, miten tuloksia voi yleistää. Tutkimuksen perusteella saatiin kuitenkin hyvin yksilöllisiä kokemuksia niihin asioihin, joita tutkimuksessa haluttiin selvittää. Tavoittelin viittä haastateltavaa, mutta sain kolme haastateltavaa. Mielestäni kolme on aika pieni määrä ja olisin ollut tyytyväisempi, jos olisin saanut tavoittelemani viisi haastateltavaa, sillä silloin kokemuksia olisi voinut olla monipuolisemmin ja kohderyhmä olisi ollut paremmin edustettuna. Kuitenkin kolme haastateltavaa oli tarpeeksi siihen, että pystyin toteuttamaan opinnäytetyöni ja sain kuitenkin tietoon erilaisia kokemuksia, joista löytyi myös yhteneväisyyksiä. Pystyin myös lukemaan ja huomiomaan kaikki pienimmätkin yksityiskohdat haastatteluista, jolloin mitään ei jäänyt huomioimatta. Olen tyytyväinen myös siihen, että vallitsevasta maailmantilanteesta huolimatta pystyin ylipäättään toteuttamaan haastattelut ilman suunnitellun aikataulun liiallista venymistä.

Pääasiallisesti haastattelujen kautta sain kaiken tiedon mitä halusinkin saada selville. Ainoa asia, josta olisin kaivannut aineistossa lisätietoa, oli se, miten nivelvaihetta tai nivelvaiheen palveluja voisi vielä kehittää Jyväskylässä. Tuloksien perusteella ilmenee, että tukea vielä tarvitaan erinäisissä asioissa. Kuitenkaan sitä ei ilmene mitä pitäisi konkreettisesti tehdä tai minkälaisia palveluja pitäisi olla, että tukea saataisiin tarvittavasti nivelvaiheessa. Kyseistä asiaa olisin voinut myös kysyä eri tavalla haastattelutilanteessa ja avata kysymystä enemmän kuin tein. Kysymyksen avaaminen paremmin olisi voinut edesauttaa monipuolisempien vastausten saamisessa, esimerkiksi kehitysehdotus- sana saattoi olla vaikea haastateltavilleni ymmärtää.

Yhteisöpedagogin työssä poikkeuksetta lähes jokainen kohtaa monikulttuurisuutta jollain tasolla. Maahanmuuttajia kohtaa monissa työtehtävissä ja koen opinnäytetyöni edesauttavan heidän tarpeidensa esille tuomista ja huomiointia. Kohderyhmänä toimi yksin tulleet pakolaisnuoret, mutta samankaltaisia haasteita ja tuntemuksia on kaikilla maahanmuuttajilla ainakin luvussa 2.3 esille nostamieni aiempien tutkimusten perusteella. Itse ainakin opin opinnäytetyöprosessin aikana paljon nivelvaiheessa olevien pakolaisnuoriin liittyvistä asioista ja heidän kokemuksistaan haastattelujen pohjalta. Opin myös mitä Jyväskylän kaupungin kotoutumispalveluissa tehdään. Pystyn tulevaisuudessa työssäni hyödyntämään opinnäytetyöni tuloksia tilanteissa, joissa kohtaan monikulttuurisuutta.

Opinnäytetyön tilaaja eli Jyväskylän kaupungin kotoutumispalvelut pystyy hyödyntämään opinnäytetyön tuloksia jälkihuollon päättymiseen liittyvässä toiminnassa. Nuorten kokemusten ja tuntemusten esille tuonti mahdollistaa puutumisen juuri niihin ongelmakohtiin, joita nuoret itse kokevat puutteellisiksi nivelvaiheessa. Toisaalta nyt tiedetään myös mitkä asiat toimivat ja mitä voidaan jatkaa samalla tavalla kuin ennen. Kotoutumispalveluilla on tietoa siitä, mitä he omassa toiminnassaan ovat tehneet hyvin, ja missä on kehitettävää jokaiselta nuorelta asiakkuuden päättämisen yhteydessä kerättävän palautelomakkeen kautta. Kuitenkin se, minkälaisia tunteita nuorissa nivelvaihe herättää ei ollut aiemmin tiedossa, mutta opinnäytetyöni valmistumisen myötä tulee olemaan.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivista tutkimusta arvioidaan ensisijaisesti sen validiteetin mukaan eli sen kautta vastaako aineisto tutkittavaa ilmiötä ja vastaako aineiston koostamista aineiston analyysimenetelmää (Anttila 2014). Validiteetin kannalta tutkimus on luotettava. Tutkimuksen taustalla on laadukas tutkimusprosessi, jonka osana on esimerkiksi onnistunut aineistonkeruu sekä siihen sopivan aineistonanalyysimenetelmän valinta. Haastattelurungon luomiseen käytin aikaa, jotta pystyin kysymään kaikki tarvittavat tiedot tutkimukseen osallistuneilta. Sain apua rungon luomiseen opinnäytetyöni tilaajalta. Koko opinnäytetyön prosessin ajan tukenani oli myös ohjaava opettaja sekä opiskelutovereista koostuva pienryhmä, joilta sain apua, kun sitä tarvitsin. Teemahaastattelujen kautta sain pääasiallisesti tarpeeksi kattavia vastauksia. En tuntenut haastateltavia ennestään, mutta heidän avoin asenteensa edesauttoi luontevan haastatteluilmapiirin syntymistä.

Tutkittava ilmiö on pysynyt samana opinnäytetyön prosessin alusta asti, mutta aihe tarkentui ja muuttui prosessin alkuvaiheessa, kun yhteistyö tilaajani kanssa alkoi. Aiheen tarkennuttua ja muotouduttua se ei ole muuttunut kirjallisuuskatsauksen teon jälkeen. Lopullinen kohderyhmäni rajautui tutkimuksen hetkellä jälkihuollon päättäviin 21-vuotiaisiin yksintulleisiin pakolaisnuoriin. Koen, että tutkimukseen osallistuneet toimivat aiheen asiantuntijoina, sillä heillä on omakohtaista kokemusta nivelvaiheesta ja tutkittavasta aiheesta.

Vastaukset olivat samankaltaisia useissa kysymyksissä, joissakin kysymyksissä yhdellä saattoi olla eriävä mielipide asiasta. Vastausten luotettavuuden kannalta on hyvä, että vastaukset olivat samankaltaisia. Anttilan mukaan (2014) tutkijan tulee pystyä arvioimaan tulkintojen yleistettävyyttä eli sitä, miten tutkimuksen tulokset pätevät yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koko Suomen pakolaisnuorten kokemuksiin nivelvaiheesta, sillä vastauksista käy ilmi vain muutaman yksittäisen henkilön mielipiteet ja kokemukset. Kuitenkin heidän mielipiteistään ja kokemuksistaan löytyy asioita, kuten suomen kielen taidon kokeminen tärkeänä, joka on yleistettävissä muiden tutkimusten perusteella.

Oman haasteensa haastatteluissa asetti se, että suomi ei ollut tutkimukseen osallistuneiden äidinkieli. Kysymysten asettelussa tuli ottaa huomioon selkokielisyys, yritin kuitenkin välttää dikotomisia kysymyksiä ja tehdä kysymyksistä sellaisia, joihin pystyi vastaamaan mahdollisimman laajasti. Haastateltavien suomen kielen taito oli hyvä, joten loppujen lopuksi kielimuuri ei juurikaan vaikuttanut haastattelutilanteessa eikä tulkkia tarvinnut käyttää.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkin opinnäytetyössäni ainoastaan hyvin kapean ryhmän kokemuksia ja vain tutkimuksen hetkellä kotoutumispalveluista pois siirtymässä olleita nuoria. Aihetta voisi tutkia enemmän tulevaisuudessa esimerkiksi siten, että yrittää tavoittaa myös henkilöitä, joiden jälkihuolto on päättynyt jo useampia vuosia sitten. Kyseisillä henkilöillä voisi olla parempi näkemys palveluiden kattavuudesta ja myös enemmän kokemusta peruspalveluista kuin tutkimukseni kohderyhmällä.

Myös eri työntekijöiden näkemyksiä siitä miten nivelvaihe näyttäytyy pakolaisnuorten keskuudessa ja minkälaisia ongelmia/positiivisia haasteita heillä näyttäytyy työntekijän silmin. Keskustelin tilaajani kanssa opinnäytetyöprosessini alussa siitä, että olisin voinut ottaa mukaan myös edellä mainittuja näkökulmia. Päätin kuitenkin keskittyä vain nivelvaiheessa tutkimuksen hetkellä olleisiin, sillä koin että tutkimuksestani olisi tullut liian laaja, jos olisin ottanut myös muita ryhmiä mukaan.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo. A & Säävälä. M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo. A, Fågel. S & Säävälä. M. (toim.) Olemme muuttaneet- ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. s. 5—12. Helsinki: Väestöliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/454e3a87b3314aac17514b6ab2b9bf75/1571569167/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme%20final%202608%20%283%29.pdf> [viitattu 20.10.2019].

Anttila. P. 2014. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/> [viitattu 21.10.2020].

Eduskunta. 2020. Eduskunnan vastaus EV 88/2020 vp — HE 79/2020 vp. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_88+2020.aspx [viitattu 4.10.2020].

Euroopan muuttoliikeverkosto. 2019. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkarakaportti. Suomi 2018. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.emn.fi/files/1970/Maahanmuutto_ja_turvapaikka_2018_FI_EN.pdf [viitattu 4.10.2020].

European Migration Network. 2009. Yksintulleet– näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.emn.fi/files/44/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf [viitattu 5.10.2020].

Heinikoski. H. 2018. Yksintulleiden pakolaisnuorten kokemukset kotoutumisprosessista. Lapin Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opin- näytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/147773/Heinikoski_Henna.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 22.3.2020].

Hopkins. P & Hill. M. 2010. The needs and strengths of unaccompanied asylum-seeking children and young people in Scotland. *Child & Family Social Work Volume 15*. 399—408. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-2206.2010.00687.x> [viitattu 19.10.2020].

Jyväskylän kaupungin kotouttamisohjelma 2017-2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/kotouttamisohjelma_lopullinen_01062018.pdf [viitattu 21.3.2020].

Jyväskylän kaupunki. s.a. Kotoutuminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.jyvaskyla.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajien-palvelut/kotoutumispalvelut> [viitattu 3.10.2020.]

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja. 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kekkonen, E & Nurmi, V 2018. "Olemme vähän niin kuin perhe täällä" Maahanmuuttajanuorten ajatuksia Huoltosikka Oy:n kotoutumislain mukaisesta jälkihuollosta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/146636/Kekkonen%20Elina%20Nurmi%20Vera.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 22.3.2020].

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., Himberg, T. 2012. Menetelmäpolkuja humanisteille. Laadullinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. WWW-dokumentti. Saatavissa:

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus> [viitattu 20.3.2020.]

Manni, S. 2014. Kuntien peruspalveluiden järjestämiskustannukset ja verorahoitus. Tilintarkastuksen ja arvioinnin maisteriohjelma. Pro gradu- tutkielma. PDF- dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95834/GRADU-1403700107.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 16.11.2020].

Mettänen, A & Vahtera-Mäkinen, M. 2013. "Nyt on hyvä, koska mä menen eteenpäin" Alaikäisenä yksintulleiden maahanmuuttajien kokemuksia itsenäistymisprosessista. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54904/Mettanen_Amanda_Vahtera-Makinen_Miina.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 22.3.2020].

Monikulttuurikeskus Gloria. s.a. Tietoa Gloriasta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.gloriajkl.fi/#> [viitattu 11.10.2020].

Ohjaamo. s.a. Mistä oikein on kyse? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ohjaamot.fi/mista-oikein-on-kyse-> [viitattu 18.10.2020].

Piuva, S. 2011. "Nyt mä sain oleskeluluvan. No, mitä sitten?" Vastaanottokeskuksesta alaikäisenä kuntaan ja itsenäiseen elämään. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.

Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31198/Piuva_Sanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 23.3.2020].

Saaranen-Kauppinen. A. & Puusniekka. A. 2006. Sisällönanalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html [viitattu 10.10.2020].

Sosiaalihuoltolaki 13.12.2014/1301.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Kotouttaminen.fi. Saatavissa. <https://kotouttaminen.fi/etusivu> [viitattu 9.10.2019].

Vesterinen-Pohjoisaho. T. 2020. Sosiaaliohjaaja. Sähköpostiviesti 27.2.2020. Jyväskylän kaupunki.

Vistbacka. A. 2015. Maahanmuuttajaväestön kotoutuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101480/Annika%20Vistbacka.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 11.10.2019].

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Tutkimuskysymykset: Millaisia tunteita kotoutumisen edistämisen lain mukaisen jälkihuollon päättyminen synnyttää pakolaisnuorissa? Miten tuen tarve näyttäytyy nivelvaiheessa? Miten paljon tietoa tutkimukseen osallistujilla on peruspalveluista? Millaisia kehittämissuhteita tutkimukseen osallistujilla on nivelvaiheen parantamiseksi?

Kohderyhmä: Yksin Suomeen alaikäisenä tulleet nuoret, joiden jälkihuolto on päättyvässä ja he ovat siirtymässä peruspalveluiden piiriin.

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla, kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

Perustiedot

Milloin saavuit Suomeen?

Minkä ikäinen olet?

Mitä teet tällä hetkellä? opiskelu/työ, yms.?

Jälkihuolto

Miten asiakkuuden päättäminen hoidettiin?

Mitä olisi voinut tehdä paremmin?

Millaisia tunteita se synnytti, kun jälkihuoltosi päättyi?

Nivelvaihe

Miten hyvin koet kotoutuneesi Suomeen?

Millaisia tunteita siirtymisvaihe sinussa herättää?

Liite 1/2

Miten suhtaudut siirtymiseen? Helppo, vaikea yms.?

Peruspalvelut

Miten asut?

Millaisia tunteita koko kotoutumisprosessi ylipäättään on herättänyt matkan varrella? Positiivisia? Negatiivisia?

Millaisissa asioissa koet tarvitsevasi tukea vielä?

Onko tukea saatavilla?

Millaisia odotuksia sinulla oli peruspalveluiden piiriin siirtymiseen liittyen?

Ovatko nämä odotukset toteutuneet?

Janatyöskentely- maahanmuuttajan psyykkinen prosessi

Jos mietit millaisia tunteita Suomeen saapumisen jälkeen, on ollut, tunnistatko janaalla olevat tunteet?

Missä kohdalla janaa koet olevasi tällä hetkellä?

Kehitysehdotukset

Millaisia kotoutumistasi tukevia palveluja olet löytänyt Jyväskylästä? / Millaisista palveluista olet saanut tietoa?

Millaisia kehitysehdotuksia sinulla on liittyen nivelvaiheessa saatavilla oleviin palveluihin?

Puuttuiko joitakin palveluja?

- Mitä mielestäsi olisi voitu hoitaa paremmin?

- Millä tavalla?

Mitkä asiat ovat auttaneet sinua siirtymävaiheessa?

Mitä mieltä olet saamistasi palveluista?

Onko Suomi sinun kotisi?

Onko sinulla kavereita, jotka ovat tulleet Suomeen alle 18-vuotiaana? Jos on voitko kertoa heille tutkimuksestani ja mahdollisesti pyytää ottamaan yhteyttä minuun, jos he kiinnostuvat?